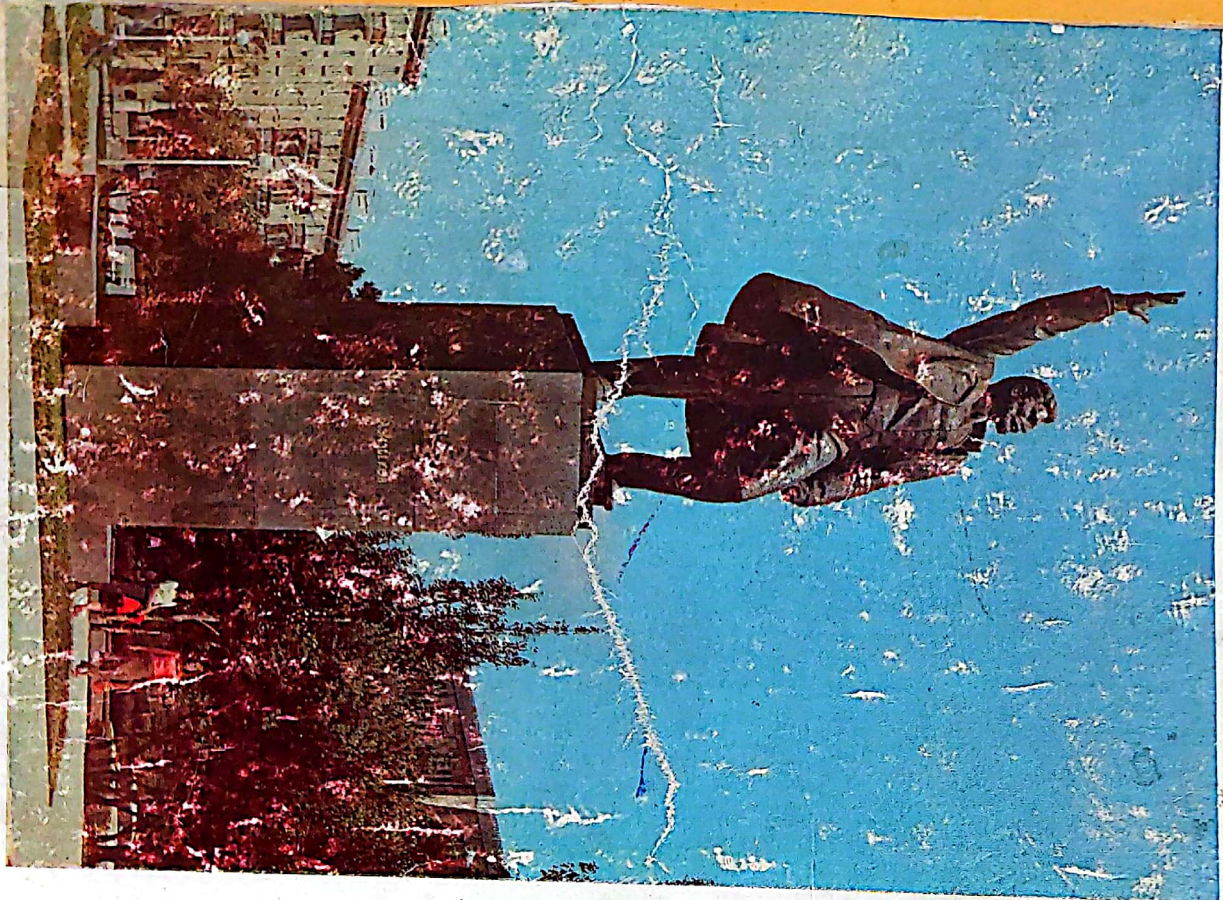

4836

Государственный

ИНЧЭСЕНЭТ
ТОПЛУСУ

№ 3 * 1976

3-4

Тазават

ИНЧОСЭНЭТ
ТОПЛУСУ

№ 3 (31) 1976

АЗЕРБ. ССР
Мәденилет
назирилгининин
нашри

БУ НӨМРЭДӘ ДӘРЧ ЕДИРИК:

ССРИ АЛИ СОВЕТИНИН РӘЈАСӘТ НӘҮЭТИНДӘ
Д. Рәәева. Ескизләр..
Ч. Фәзәлијев. Азәрбајҗан совет бојакарлығында
тарихи жанр
БУ КҮНҮН РӘССАМЛАРЫ. Мәмәд һүсејнов
СӘМӘД ВУРҒУН—70
Дунјанын сәнәт хәзинәси. Иероним Босх
Т. Јағубова. Г. Гарајевин јарадычылығынын бә'зи
темалик хусусијјәтләри
3. Чавадов. Ушакларын естетик зөвгүнүн форма-
лашдырылмасында телевизијанын ролу.

Н. Әлијева. Мусиги ва театр
Ч. Гијаси. Тәбриз ме'арыг мектебинин јаранмасы
В. Шәрифова. «Нәсими дастаны»
А. Мәмәдова. БУЛБҮЛ
МИР МӨНСҮН НӘВВАБ
С. Онуглали. XVII әсрдә шәрг операсы
Н. Рәәев. һәсенгулу гызыл чамындакы габарыг
тәсвирләрин јени изаиллары
Т. Мәһәрремова. Кукла театры һаггында
Алек Хачунс. Шаирин јени унваны
Расимә Мәликова. Сөз ва тәсвир
ГҮРАМА.

1976

Бейбуд Чаваншир

Дөврүнүн көркөм алим, сәнэтшүнасы вэ ичтимаи хадими олан Бейбуд Азад оғлу Чаваншир 1886-чы илдэ кечмиш Тэртэр ујездинин (индики Мирбэшир рајону) Азад Гарагојунлу кэндиндэ анадан олмушдур. Орта тәһсилни Тифлис реалны мектәбиндэ алан Бейбуд Чаваншир ХХ эсрин илк илләриндә али-техники тәһсил алмаг арзусу илэ Алманијаја јола дүшмүшдүр. Һәлә әсасы 1765-чи илдэ гојулан, дүнјада илк али-техники мәркәз олан Фрејберг дағ-мәдән академиясына кирмәк вэ орада али тәһсилни баша чатдырмаг Бейбуд Чаванширә нәсиб олмушдур. О бу академияны битирән илк азәрбајчанлыдыр. Алманијада али тәһсилни баша чатдыран Б. Чаваншир орадан Инкилтәрәјә кедәрәк тәкмилләшдирмә курсларыны да гуртармышдыр. Гәрби Авропа өлкәләринин Б. Чаванширин бир алим вэ ичтимаи хадим кими формалашмасында мүәјјән тәһсил олмушдур. О, алман, инкилис, фран-

сыз, рус, күрчү вэ ермәни дилләрини мүкәммәл билирди. Гардаш ермәни халгынын дилини Б. Чаваншир сонралар Бакы коммунасынын рәһбәрләриндән бири олмуш көркөм ингилабчы С. Шаумјанын (1878—1918) вәситәси илэ өјрәнмишдир. Онлар сәмиими дост олмушлар. Б. Чаваншир дәфәләрлә С. Шаумјанын ишә дүзәлмәсинә көмәклик кәстәрмиш ону сүркүнләрдән вэ газаматлардан хилас етмишдир. Бу һагда тарихи материаллар да мөвчуддур. (И. Дубинскаја—Мухадзе. «Шаумјан», Москва, 1968-чи ил, сәһ. 13, 108).

1907-чи илин әввәлләриндә Азәрбајчана гајыдан Б. Чаваншир Бакы нефт ширкәтләриндә вэ фирмаларында баш мүһәндис вәзифәсиндә фәалијјәтә башламышдыр. Тезликлә о, «Мүсәлман хәјријјә чәмијјәти»нин рәһбәрлијинә сечилир. Азәрбајчанлылар арасында маариф вэ мәдәнијјәти јаймаг, кениш халг күтләләрини чәһаләтдән гуртармаг кими нәчиб фәалијјәтә гошулуру. Оуну бу чошгун фәалијјәти чар һөкүмәти органларынын хәфијјәләри тәрәфиндән һәлә 1907-чи илин ахырларында нәзарәт алтына алынмышдыр. Б. Чаваншир һәмчинин «Ничат» чәмијјәтинин вэ «Рус техники чәмијјәти»нин Бакы шөбәсинин үзү сечилмишди. Һәмин чәмијјәтин елми әсәрләриндә Чаванширин мәгаләләри чап олунмушдур. Б. Чаваншир профессионал ме'мар олмаса да, өз елми әсәрләриндә Бакыда тикилән јени бишаларын харичи көрүнүшүнүн бәзәдилмәсиндә үзлүк материаллардан (даш, мәрмәр, гранит вэ с.) јерли шәраити нәзәрә алмаглә дүзкүн истифадә едилмәси мәсәләсини ирәли сүрмүшдүр. Бакынын абадлашмасына вэ тикинтиләрин јүксәк зөвглә, дөврүн естетик тәләбатына чаваб верилмәсинә аид онун фикирләри мөвчуддур. Бакы дәниз саһили булварынын салынмасында да о, фәал иштирак етмишдир.

Билдијимиз кими, бөјүк Азәрбајчан бәстәкары Ү. һачыбәјов өзүнүн илк «Лејли вэ Мәчнун» операсыны 1907-чи илдә тамамладыгы заман она мадди јардым кәстәрән, әсәрин тезликлә тамашаја гојулуб кениш халг күтләләринә чатдырмасында фәал иштирак едән шәхсләрдән бири дә Б. Чаваншир олмушдур. Оуну Азәрбајчан операсынын вэ опереттасынын инкишафына аид 1912-чи илдә чап олунмуш мәгаләси өз дөврү үчүн мүтәрәгги рол ојнамышдыр. Б. Чаванширин драм тамашаларына аид јаздыгы чохла мәгаләләри вардыр. О өз мәгаләләриндә Һ. Әрәблински, Ч. Зејналов, М. Әлијев, С. Руһулла кими мәшһур актјорларын јарадычылығына һөрмәтлә јанашмагладын ролларыны ојнајан актјорларын мүтләг актриса исә әвәз едилмәсини ән актуал мәсәләләрдән бири һесаб едирди. 1918—1919-чу илләрдә Бакыда тәнтәнәли «Азәрбајчан кечәләри» конserterинин вэ бир чох чәмијјәтләрин тәшкили Б. Чаванширин ады илэ бағлыдыр. Азәрбајчанда Совет һакимијјәти гурулдугдан сонра 1922-чи илдә көркөм партијә вэ дөвләт хадими Н. Нәриманов Алманијаја нефт мәдәнләри үчүн мүасир аваданлыг алмагдан өтрү Б. Чаваншири е'зәмијјәтә кәндәрди. Јолүстү Истамбулда дајанан Б. Чаваншир јашадыгы мейманхананын гаршысында «Дашнак-сүтүн» партијасынын төр-төкүнтүләри тәрәфиндән архадаң вурулду.

Көркөм партија вэ дөвләт хадими С. Орчоникидзе ССРИ харичи тичарәт комиссары Л. Красина јаздыгы тарихи мектубунда Бейбуд Чаванширин һәлак олмасыны тәәсүфлә гејд етмишдир.

